

Lesz-e szervezett magánerdő-gazdálkodásunk?

A keletnémet (re-)privatizáció tanulságai, adaptációs lehetőségek

Hazánkkal összevetve a keletnémet magánosítás folyamata átgondoltabb, céltudatosabb, a szakmai követelményeknek is megfelelő volt, így kiküszöbölték a rendezetlenséget. A gazdálkodási formákról elmondható, hogy a német jogi keretek gazdag formaválasztékán belül rugalmasan mozoghat az erdőtulajdonos. Az összefogás két szinten történik: a gazdálkodást az erdőgazdasági közösség hangolja össze, a speciális gépeket és a piaci versenyképességet az erdőgazdálkodási egyesülés biztosítja. Hazánkban az integrátori hálózat az összefogás motorja, de a társult gazdálkodási formákban a jogi rendszer elválasztja a tulajdonostól a gazdálkodást.

A kistulajdonosok érdekeinek érvényesítésére talán egyetlen lehetőség az együttműködés. Igazolja ezt a német példa is, ill. a mezőgazdaságban működő termelő és értékesítő szövetkezetek vagy a termelői csoportok.

Kulcsszavak: magánosítás, erdőtulajdonosok gazdálkodói stratégiái, összefogás

A keletnémet példa

A szocializmus, majd a magánosítás folyamata

A volt NDK mezőgazdasági történetében legalább három fázisról beszélhetünk: földreform (1945/49) – kollektivizálás (1952/60) – szakosodás és iparosítás (1960/80).¹ 1989-ben végül 79 állami erdőgazdaságot több mint 850 erdészkerülettel és több, mint 2 millió hektár erdőterülettel adtak át az ún. „Treu-

hand"-nak (1990-1994), melynek feladata eredetileg a köztulajdonú üzemek kft.-vé, ill. rt.-vé alakítása, kezelése, ill. hatékonyságának és versenyképességének megőrzése volt (Modrow-törvény). 774 000 ha magánosításra váró erdő került a szervezethez, amit a tulajdonosváltásig kezelnie kell, elkerülve ezzel a rendezetlenséget. Az intézménynek 1994 végén abba kellett hagyni a tevékenységét, bár azt befejezni nem tudta. Megszűnése után feladatait jogutódja az Újraegyesítési Különleges Feladatok Intézménye és a termőföldek esetén a Földértékesítési és Földkezelési Társaság (BVVG) látta el. A Treuhand rövid távú hatósági feladatokat teljesített, és a fő tevékenysége a területek visszaadása, míg a privatizációt átadta a BVVG-nak.

A privatizációs társaság a mai napig három szempontot tart szem előtt: (1) működőképes üzemeket kialakítani, ezért az 1000 hektáros nagyságrendet célozzák meg az objektumok kialakításánál, (2) a leépített kisbirtokosság szerkezetét a nyugati családi gazdaságok mintájára javítani és (3) a gazdaságilag jelentéktelen, de ökológiailag fontos erdőterületeket természetvédelmi célokra eladni vagy átadni.

Tulajdonosi kategóriák²

A magánosítás három módon történetelt az erdő- és mezőgazdálkodásban: – RESTITUCIÓ során a földet visszaadták annak az eredeti tulajdonosnak (Alteigentümer) – ha erre igényt tartott –, akitől 1945 előtt vagy 1949 után kényszerintézkedés során vették el.

A többi terület PRIVATIZÁLTÁK

– a Kedvezményes Földszerzési Program keretén belül, amire jogosultak voltak

- helyi erdő- és mezőgazdák, akik a szövetkezetbe bevitt, korábban művelésükben lévő földjeiket visszaigényelhettek (Wiedereinrichter);

- erdő- és mezőgazdák, akik nem igényelték vissza a szövetkezetbe bevitt eredetileg művelt földjeiket, de szerettek volna földhöz jutni máshol;

- tagi részarány-kiadás: akiknek nem volt ugyan bevitt földjük, de a szövetkezetben dolgoztak legalább 10 évig (Neueinrichter).

– A fennmaradt, a privatizációra kijelölt területeket forgalmi értéken bárki megvásárolhatta.

Privatizációs módszerek

A (1) közvetlen eladás, (2) az ajánlattétel (a vásárló részéről) és (3) a nyilvános kiírás módszerét alkalmazták. Az árverést nem tartották alkalmasnak, mert az nem kötelezi a vevőt a munkahelyek és a befektetések biztosítására. Az irányár megnevezését ugyanezen okokból csak kisbirtokokra tartották megfelelőnek. A cseh és orosz megoldást, ahol egy állami holdingot alapítottak (vagyis az állam vállalt kezességet) azért nem találták célravezetőnek, mert az kevés külső tőke bevonását teszi lehetővé.¹

Jelenlegi gazdálkodói stratégiák

A felmerülő költségek miatt a gazdálkodás különösen a kisbirtokosoknak okoz gondot. A megoldás főleg a birtoknagyságtól függ és nyugatnémet vagy 1945 előtti tapasztalatokra alapozható, melyek az alábbiak:

hessen a hatósági felügyelet. Követendő szempontok voltak: a magántulajdon visszaállítása, mint politikai eszme; a minél gyorsabb végrehajtás; a bevétel maximalása és a kialakult társas gazdálkodás lehetőség szerinti folytatása.

Mindkét folyamatban megfigyelhető az a törekvés, hogy a szocializmus idején kialakult jól működő üzemeket igyekeztek megőrizni. Magyarországon a természetben összefüggő területeken való közös gazdálkodás törvényi szabályozása sok esetben kényszerítette a tulajdonosokat nem kívánatos együttműködésre, ezzel kialakult egy másik ma fontos probléma: az osztatlan közös tulajdon.

Alkalmazható gazdasági formák

A kedvezőtlen birtokszerkezet hátrányait nálunk az integrátori szervezet kiépítésével próbálják kiküszöbölni. Ennek első lépcsője a szakirányítás, ezt követően az életképes üzemméretet részben birtokkoncentrációval (haszonbérlet és megbízás elfogadása), részben szolgáltatás nyújtásával – tevékenység koncentrációval – éri el. v. Hazánkban az egyéni gazdálkodók kivételével minden gazdálkodási formában elválílik a tulajdonostól a gazdálkodás.

A vidék népességmegtartó képessége szempontjából oly fontos hagyományos nyugateurópai-típusú családi gazdaságok egyik esetben sem olyan jelentősek, hogy arra az erdőgazdálkodást akár részben alapozni lehetne. Ezenkívül egyik esetben sincs hagyományos, generációkon keresztül öröklődő szaktudás és a magántulajdon kezelni tudása.

Magyarországon az eddig kiépült integrátori hálózat megfelelő alap magán-erdészetek kialakításához. Hazánk magánerdő-gazdálkodásában a területi koncentráció jelenleg is nagy, viszont elkerülhetetlen és szükséges is.⁷ Emellett a hagyományos családi gazdasági modell is átalakulóban van, az ilyen gazdaságok zöme tőkeerős, életképes üzemméretű vállalkozás⁸

Hogyan tovább?

Sajnos a mai magyar valóság kiszámíthatatlanságával, bizonytalanságával el lehetetleníteni magát a mindennapi gazdálkodást. Amíg tulajdonjogi problémákkal küszködünk, míg az államapparátusra kell várni azzal, hogy megkezdjük az erdőtelepítést vagy a szaktanácsadást, addig persze eszünkbe sem jut, hogy a szervezetségen javítsunk. Pedig épp ez lehetne eszköz arra, hogy komolyan vegyék az ágazatot, ill. a mindennapi munkát könnyíti meg, ha nem egyedül kell kitaposni minden utat.

A magyar magánerdő-gazdálkodás pilléreit az integrátori hálózat biztosítja, azt a továbbiakban is kiemelten támogatni kell. Az erdőtörvény módosítása a hatósági ellenőrzések lazítása felé mutat, ami a gazdálkodókra és a szakemberekre nagyobb felelősséget hárít. A nagyobb fokú szervezetség mindenki munkáját segítené, a szakirányítói és integrátori rendszer Bartha Pál szavaival élve egyfajta minőségbiztosítást jelenthet. Regionálisan az egyébként is kapcsolatban álló szakemberek, szolgáltatók és kivitelezők kommunikációja kulcsfontosságú. Továbbá a német példa alapján a fejlesztés, szaktanácsadás, értékesítés, speciális eszközök beszerzése, hozzáadott érték növelése (erdőgazdálkodási egyesületek) egy lehetséges kitérési pont.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal alkalom nyílt a magán-szektor megerősítésére. A versenyképesség és a vidék fejlesztésére több jogcímen lesz lehetőség külső források bevonására. A már elindult támogatott szaktanácsadásra lehívható összegek az adminisztratív feladatok ellátását 80 százalékban fedezik. Az országban 3 főként erdőgazdálkodásra koncentráló Területi Szaktanácsadási Központ kezdte meg működését.

A magánerdő-gazdálkodás „adós” még egy termelői csoport létrehozásával. Mind külföldi erdőgazdálkodásból, mind

magyar mezőgazdálkodásból hozhatunk példát ilyen típusú működő szervezetekre. Igaz, Bartha Pál szerint a magánerdő-gazdálkodók túlnyomó része effektív munkavégzésére alkalmatlan, a munka elvégzését egy szolgáltatótól várja, de ez egyrészt az erdőtelepítők körében nem olyan meghatározó, másrészt talán nem kell, hogy objektív gátja legyen a termelői csoport létrehozásának. A jogi keretek a 95/2007 (IX.4.) FVM rendelettel már lehetővé teszik, hogy a létrehozott szervezet uniós támogatásban is részesülhessen, ami nemcsak szervezési, de gazdasági megfontolásból is elegendő ösztönzést jelenthet. A magyar mentalitást figyelembe véve, először a nagygazdálkodók összefogásával kell megpróbálni egy működő rendszert kiépíteni, akiknek nem okoz nagy gondot a számlázási és adminisztrációs köteleesség. Miután a szervezet bizonyított, utána mások is szívesen fognak csatlakozni és létrejöhet egy széles körre alapozott, ténylegesen a termelők érdekeit képviselő csoport.

Az integrációt, mint különleges magyar megoldást, tiszteletben kell tartani. A hálózatot működtető szakemberek összefogásával egy hatékony, kiépített apparátus nélkül működő, regionális központ a fent említett, szorosan összekapcsolódó feladatokat képes teljesíteni.

Könnyű Nóra

I. éves PhD hallgató NyME – EMK

Erdőfolyosó – Portugál módra

A fenyőfa fonalférget (*Bursaphelenchus xylophilus*) nyolc évvel ezelőtt észlelték először az ibériai országban, ám napjainkra olyan rohamosan elterjedt, hogy ellene magának a kormányknak kellett drasztikusan fellépnie. A „parancs” szerint egy 430 kilométer hosszú, Portugália középső és déli erdein átívelő folyosót kell kialakítani a veszélyes kártevő megfékezésére. Ehhez a kijelölt területen a kora tavaszi hónapokban elkezdtek kivágni a fenyőfákat, mielőtt a bennük áttelelő rovarok magukkal vinnék testükön a helyváltoztatásra képtelen fonalférgeket egy újabb fára. Az utóbbi évek aszályos időjárásából adódó gyakori szövetpusztulás is elősegítette a kártevő gyors elterjedését. A kivágott fák folyosója várhatóan a portugál erdők területének kilencedére szorítja vissza a fonalférget, illetve megakadályozza további európai terjedését.

(Élet és Tudomány)

¹ Löbr, Hanns C. (2002): Der Kampf um das Volkseigentum – eine Studie zur Privatisierung der Landwirtschaft in den neuen Bundesländern durch die Treuhandanstalt (1990-1994), Dunker&Humbolt Berlin

² Münch, R. – Bauerschmidt, R. (2002): Land in Sicht: eine Chronik der Privatisierung des ehemals volkseigene Vermögens der Land- und Forstwirtschaft in den fünf neuen Bundesländern, Berlin

³ Volckens, F. (2002): Konzept, Aufbau und Ergebnisse des Betriebsvergleiches für (re-) privatisierte Forstbetriebe in den neuen Bundesländern, Cuvillier Verlag Göttingen

⁴ http://www.waldwissen.net/themen/betriebsfuehrung/zusammenschluesse/fva_forstzusammenschluesse_DE

⁵ BARTHA P. (2005): Javaslatok a magán-erdőgazdálkodás fejlesztésére, Erdészeti Lapok CXL. Évf.

⁶ LEBEN, N (2004): Effiziente Zusammenschlüsse zur Lösung neuer Herausforderungen; AFZ-Der Wald 3/2004. p. 112-3.

⁷ SCHIBERNA E (2006): A magán-erdőgazdálkodás működőképességének gazdasági értékelése. Doktori disszertáció, NYME, Sopron

⁸ VARGA GY. (2004): Agrárjövők az unióban, Népszabadság, 2004.02. 28.